

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного процесу

ПРАКТИКА ЄСПЛ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

**МАТЕРІАЛИ
круглого столу**

*м. Одеса,
5 квітня 2016 року*

Одеса
«Юридична література»
2016

права та основоположних свобод не містить норми, яка прямо передбачала б право на усиновлення, в рішеннях за статтею 8 розглядається дотична до нього проблематика, а саме проблема дискримінації осіб за ознакою сексуальної орієнтації. Рішення Європейського суду з прав людини з подібних питань іноді є результатом компромісу, викликають резонанс у суспільстві, породжують дискусії як серед науковців, так і серед пересічних громадян. У зв'язку з чим, виходячи із практики, що складається, можна говорити про перспективність розвитку інституту усиновлення.

Казаков Юрій Юрійович,

*к. ю. н., доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗКРИТТЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ У СВІТЛІ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Створення міжнародних механізмів гарантій основних прав і свобод людини є одним із найбільших досягнень світового співтовариства у XX сторіччі. Ці гарантії знайшли своє вираження та закріплення через загальносвітове визнання міжнародних договорів з прав людини, а також спеціальних органів, уповноважених здійснювати контроль дотримання основних прав і свобод людини [1, с. 358]. Одним із найбільш ефективних серед таких органів є Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

Страсбурзький суд з прав людини у своїй діяльності ґрунтується на Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року [2]. Слід звернути увагу на те, що скарги на дії влади договірної держави може подати до Суду не тільки фізична, але й юридична особа.

Як вказує Д. М. Супрун, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод містить у собі декілька вимірів правопорядку [3]. Перший захищає права, які не можуть бути обмежені навіть під час війни або іншого надзвичайного стану. Перелік цих прав прямо закріплений у ст. 15 Конвенції. Другий — включає в себе норми, які науковець відносить до вторинних, а Страсбурзький суд при автономному їх тлумаченні надає їм особливого значення. До третього виміру правопоряд-

ку вчений відносить норми, які в розумінні Європейського суду забезпечують ефективний розвиток демократичного суспільства — принцип публічності та змагальності судового розгляду справ, право на вільні вибори, право на свободу слова тощо [3, с. 27].

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [4] закріплює обов'язковість рішень Європейського суду з прав людини для виконання Україною (ст. 2). При цьому національні суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права і зобов'язані надавати перевагу рішенням Європейського суду перед нормами чинного українського законодавства.

Стаття 6 Конвенції закріплює право на справедливий суд. Виходячи з конструкції ч. 1 ст. 6 Конвенції, можна зробити висновок, що у ній закріплено такі елементи права на судовий захист [1, с. 359]: право на розгляд справи; справедливість судового розгляду; публічність розгляду справи та проголошення рішення; розумний строк розгляду справи; розгляд справи судом, встановленим законом; незалежність і безсторонність суду.

Слід зазначити, що необхідність ретельного підходу до ухвалення рішення українськими судами у справах щодо розкриття банками інформації, що містить банківську таємницю, обґрунтована в першу чергу тим, що розкриття банківської таємниці має незворотний характер, правових наслідків ця норма щодо скороченого строку оскарження не має й поворот виконання в разі скасування рішення неможливий.

Негайне виконання судового рішення полягає в тому, що воно набуває властивостей здійснення й підлягає виконанню не з часу набрання ним законної сили, що передбачено для переважної більшості судових рішень, а негайно з часу його проголошення в судовому засіданні, чим забезпечується швидкий та реальний захист життєво важливих прав та інтересів громадян і держави.

Особа, щодо якої банк розкриває банківську таємницю, або заявник мають право в п'ятиденний строк оскаржити ухвалене судом рішення до апеляційного суду в установленому порядку. Оскарження рішення не зупиняє його виконання.

Право на апеляційне оскарження мають заявник та особа, щодо якої розкривається таємниця (ч. 3 ст. 290 ЦПК). Таким чином, можна зробити висновок, що банк за спеціальною нормою процесуального права не наділений правом оскаржувати в апеляційному порядку рішення в зазначеній категорії справ. Разом з тим, аналіз гл. 12 ЦПК дає підстави стверджувати, що банк належить до осіб, які беруть участь

у справах про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб і, відповідно до положення ч. 1 ст. 27 ЦПК, повинен бути наділений правом оскарження рішення суду. Як слушно вважають деякі фахівці, спеціальні норми в даному разі суперечать положенням загального характеру (ч. 1 ст. 27, ст. 292 ЦПК). Це надає можливість вважати доцільним внесення змін у ч. 3 ст. 290 ЦПК щодо наділення банку правом на оскарження судового рішення [5].

Верховний Суд України, узагальнюючи судову практику, пов'язує існуючу правову ситуацію стосовно оскарження банками судових рішень в апеляційному порядку в даній категорії справ особливостями розгляду та вирішення справ цієї категорії, відсутністю в банку певної зацікавленості в результаті вирішення справи та безспірному (технічному) обов'язку виконати рішення суду [6]. При цьому, було наголошено на відсутності порушень конституційного права на оскарження судового рішення чи права на справедливий судовий розгляд у сенсі ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод з урахуванням того, що п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції [7] передбачає випадки обмеження права на апеляційне чи касаційне оскарження й це стосується не лише об'єкта, а й суб'єкта оскарження. Такі процесуальні обмеження, як правило, вводяться для забезпечення ефективності судочинства, з урахуванням потреб держави, суспільства чи окремих осіб.

Як слушно зазначають деякі фахівці [8, с. 308–309], банк як особа, що бере участь у справі, має юридичну зацікавленість у розгляді справи й відповідний обсяг процесуальних прав та обов'язків. Відсутність у банку матеріально-правової зацікавленості в розгляді справи не говорить про відсутність в нього процесуальної зацікавленості. Слід враховувати, що ухвалене у справі рішення може мати певний вплив на права та обов'язки банку щодо інших осіб, які беруть участь у справі, адже забезпечення збереження банківської таємниці є обов'язком банку, за його невиконання винні особи несуть передбачувану законом відповідальність. Таким чином, справедливим буде твердження про суперечність загальної конструкції оскарження судових рішень та обмеженням права на оскарження рішення встановлені законом у справах про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, а також суперечність загальних правил цивільного судочинства й правил окремого провадження.

З огляду на вищезазначені моменти зрозумілою є відсутність в практиці ЄСПЛ справ проти України що стосуються розкриття банківської таємниці де б заявником виступав банк.

Слід вказати, що за останні декілька років поправки до Закону України «Про банки і банківську діяльність» вносилися парламентом більш ніж 10 разів. У більшості випадків вони стосувалися, зокрема, і банківської таємниці, адже слід враховувати, що поступова відмова від інституту банківської таємниці дійсно є загальноєвропейською тенденцією. Разом з тим, скасування банківської таємниці повинно відбуватися лише після надання чітких гарантій щодо того, що відомості не будуть незаконно використовуватись чиновниками та третіми особами. Зокрема, ухвалення законопроекту № 3479 «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо питань банківської таємниці» [9] без побудови такої системи безпеки призведе до тінізації бізнесу та масового відтоку коштів з банківських установ [10].

Треба чітко розмежовувати міжнародні угоди щодо обміну інформацією про фінансові рахунки, прийняті для оптимізації та контролю за оподаткуванням, з ліквідацією інституту банківської таємниці як такої. Досить показовою в цьому питанні є ситуація, яка склалася восени 2014 року між Францією та швейцарським банком UBS, який підозрюється в сприянні громадянам Франції в ухиленні від сплати податків [11]. Паризький суд відмовився знизити розмір забезпечувальних заходів для швейцарського банку. В свою чергу Апеляційний Суд Парижу, в якому UBS намагався оскаржити це рішення, 22 вересня підтримав суддів, які винесли постанову про сплату застави. UBS довелося виконати поставлені умови.

Сам банк UBS подав на Францію до Страсбурзького суду з прав людини. Підставою для міжнародного позову буде вважатися порушення права на справедливий судовий розгляд. UBS вважає, що процес проти нього є «надмірно політизованим», а елементарні аспекти правової держави при цьому порушуються. Страсбурзький суд погодився розглянути скаргу.

Все вищезначене дає можливість зробити висновок, що ЄСПЛ у своїй діяльності, відстоюючи положення Конвенції про права людини все ж таки буде змушений при прийнятті рішень враховувати як міжнародні тенденції щодо посилення боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, ухиленням від сплати податків так і існуючі норми національних законодавств щодо збереження банківської таємниці.

Л і т е р а т у р а

1. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]// Форум права. — 2010. — № 1. — С. 358–363. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнар. док. від 04.11.1950 // Урядовий кур'єр. — 2010. — № 215.
3. Супрун Д. М. Організаційно-правові засади та юрисдикційні основи діяльності Європейського суду з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Д. М. Супрун. — К., 2002. — 220 с.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 30. — Ст. 260.
5. Світлична Г. О. Правові аспекти розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб // Вісник Верховного Суду України. — 2007. — № 11. — С. 25–31.
6. Узагальнення судової практики «Судова практика розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб» від 21.12.2009 р. // Вісник Верховного Суду України. — 2010. — № 3.
7. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
8. Окреме провадження : монографія / В. В. Комаров, Г. О. Світлична. І. В. Удальцова ; за ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2011. — 312 с.
9. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо питань банківської таємниці № 3479 від 13.11.2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57094.
10. Банкиров обяжут делиться секретами [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dsnews.ua/economics/bankirov-obyazhut-delitsya-sekretami-klientov-19112015203000>.
11. Гирко Т. UBS внес залог и рискует получить крупный штраф во Франции [Електронний ресурс] / Татьяна Гирко. — Режим доступу: <http://nashagazeta.ch/news/econom/18359>.

Черемнов Дмитро Вікторович,

*к. ю. н., асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФУНКЦІЇ ІНСТИТУТУ СУДОВИХ ВИТРАТ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ З ОГЛЯДУ НА ПРАКТИКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Теоретичне дослідження питань, щодо функції та ролі інституту судових витрат є актуальним завданням процесуального права, успішне вирішення якої багато в чому буде сприяти забезпеченню ефективного функціонування цивільного процесу.

Вирішення судами цивільних справ складає особливий вид державної діяльності — правосуддя у цивільних справах. На здійснення цієї діяльності держава витрачає чималі кошти, які виділяються з бюджету